Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1984/85:4

om anställningsskydd m. m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlas *dels* proposition 1984/85:62 om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd m. m. och däröver avgivna motioner, *dels* sex motioner om anställningsskydd väckta under det föregående riksmötet. Vidare tas upp en motion i ämnet som väckts med anledning av proposition 1983/84:162 om vissa trygghetsfrågor för äldre arbetstagare.

Parterna på arbetsmarknaden har träffat överenskommelser som innebär att arbetstagare som permitteras skall få full lön från arbetsgivaren under hela permitteringstiden. Utskottet tillstyrker regeringens förslag om ändringar i anställningsskyddslagen som anpassar denna till den nya ordningen samt att staten betalar bidrag till arbetsgivarnas permitteringslönekostnader, vilket förutsatts i parternas överenskommelser.

Den nya ordningen är avsedd att börja tillämpas från årsskiftet.

Moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet godtar att staten lämnar finansiell medverkan men kritiserar i en gemensam reservation att statsmakterna på det sätt som skett i förväg binds upp av uppgörelser mellan arbetsmarknadsparterna. Vänsterpartiet kommunisterna anser i skilda reservationer att statsbidraget helt bör finansieras av arbetsgivaravgifter och motsätter sig att turordningsreglerna vid permittering slopas. Vad gäller reformens omfattning anser moderata samlingspartiet att ändring av 21 § lagen om anställningsskydd bör anstå.

Med anledning av motionerna från föregående riksmöte behandlas andra frågor om anställningstryggheten, nämligen undantagande av vissa arbetstagargrupper från anställningsskyddslagen, anställning vid arbetstoppar, provanställning, saklig grund för anställning, turordningsreglerna, handikappades företrädesrätt till fortsatt arbete och problemen när en arbetsgivare vägrar återta en arbetstagare trots att uppsägningen ogiltigförklarats. Avslutningsvis behandlas förslag om införande av obligatorisk platsförmedling och diskriminering av vissa arbetssökande.

Utskottet föreslår inte några åtgärder med anledning av dessa motioner.

I denna del av betänkandet har reservationer avgetts av moderata samlingspartiets resp. vänsterpartiet kommunisternas företrädare.

Propositionen

I proposition 1984/85:62 föreslår regeringen efter föredragning av statsrådet Leijon att riksdagen skall

dels anta förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd,
2. lag om beslutanderätt för bolag eller annan juridisk person med uppgift att lämna permitteringslöneersättning,
3. lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,

dels

4. godkänna de i propositionen förordade grunderna för statsbidrag till permitteringslöneersättning,
5. godkänna att anslaget B 3. Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag används för det i propositionen förordade ändamålet.

Propositionens lagförslag fogas som bilaga till detta betänkande.

Motionerna

Motionerna

Motioner med anledning av proposition 1984/85:62

1984/85:189 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas

1. att riksdagen beslutar att statsbidraget till permitteringslönekostnaden i sin helhet skall finansieras med arbetsgivaravgifter genom den s. k. arbetsmarknadsavgiften,
2. att riksdagen beslutar att turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd ej skall utgå och avslår propositionens förslag om förändringar dels vad avser att 24 § skall utgå ur lagen, dels vad gäller förändringar i 22 och 33 §§.

1984/85:190 av Sigvard Persson (c)

I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande handläggningen av frågan om permitteringslön.

1984/85:191 av Erling Bager (fp)

I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om principerna och behovet av utvärdering.

1984/85:192 av Alf Wennerfors m. fl. (m)

I motionen yrkas

1. att riksdagen beslutar att avslå regeringens proposition 1984/85:62 om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd m. m., 21 §, samt
2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i övrigt i motionen anförts.

Motioner från allmänna motionstiden 1984

1983/84:459 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk)

I motionen yrkas

1. att riksdagen beslutar att anta följande förslag till lag om ändring i lagen om anställningsskydd

Nuvarande lydelse	*Motionärernas förslag*
	21 §
En arbetstagare som under anställningstiden *har varit permitterad mer än två veckor i följd eller sammanlagt mer än 30 dagar under samma kalenderår har rätt till lön och andra anställningsförmåner för ytterligare permitteringstid. Förmånerna får inte understiga vad som normalt skulle ha utgått om arbetstagaren hade fått behålla sina arbetsuppgifter.*	Arbetstagare som under anställningstiden *blir permitterad har rätt till lön och andra anställningsförmåner under permitteringstiden.*
Har en – – – – – – – – – – första stycket.	
Rätten till – – – – – – – – – – till sin natur.	

Denna lag skall gälla fr. o. m. den 1 juli 1984.

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om obligatorisk plats- och arbetsförmedling i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om lagbestämmelser som förbjuder åsiktsregistrering, personundersökning och svartlistning av arbetare,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring i lagen om anställningsskydd som förhindrar arbetsköpare att köpa sig fria från arbetskraft och att skadeståndsbeloppen räknas upp enligt vad i motionen anförts.

1983/84:1330 av Ewy Möller (m) och Bertil Danielsson (m)

I motionen yrkas att riksdagen beslutar att i lagen (1982:80) om anställningsskydd görs ett tillägg till 22 § i form av ett nytt stycke med följande lydelse:

Om det finns särskilda skäl att tillgodose behovet av att viss arbetstagare med särskilt yrkeskunnande eller särskild lämplighet får stanna kvar i arbetet får arbetsgivaren vid bestämmandet av turordningen lämna företräde åt sådan arbetstagare.

1983/84:1939 av Bengt Lindqvist (s)

I motionen yrkas att riksdagen begär att regeringen närmare utreder formerna av en förändring av lagen om anställningsskydd enligt ovan.

1983/84:1943 av Per-Richard Molén m. fl. (m)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om en översyn av 1 § lagen om anställningsskydd i syfte att undersöka behovet av en utvidgning av den s. k. frikretsen i mindre företag.

1983/84:2029 av Alf Wennerfors m. fl. (m)

I motionen yrkas

11. att riksdagen beslutar att hos regeringen anhålla om förslag till ändrade turordningsregler i lagen om anställningsskydd (LAS) på det sätt som framgår av motionen,

12. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära en skyndsam översyn av reglerna i LAS vad avser skälig grund för uppsägning,

13. att riksdagen beslutar att vidta sådan ändring i LAS beträffande anställning vid arbetstoppar som anförs i motionen,

14. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till ändring av LAS i syfte att ge möjlighet till provanställning minst sex månader oavsett om kortare tid stadgas i kollektivavtal.

Motionen behandlas i övriga delar i AU 1984/85:2, 3 och 6.

1983/84:2495 av Nils Carlshamre m. fl. (m)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i lagen om anställningsskydd (LAS) i syfte att ge möjlighet till provanställning minst sex månader oavsett om kortare tid stadgas i kollektivavtal.

Motion med anledning av proposition 1983/84:162

1983/84:2873 av Alf Wennerfors m. fl. (m)

I motionen yrkas

2. att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ändrade turordningsregler i lagen om anställningsskydd på det sätt som framgår av motionen,

3. att riksdagen hos regeringen anhåller om en skyndsam översyn av reglerna i lagen om anställningsskydd vad avser saklig grund för uppsägning.

Yrkandena 1, 4 och 5 behandlas i AU 1983/84:22.

Anställningsskyddslagen

Nedan ges en översiktlig redogörelse för anställningsskyddslagens innehåll.

Anställningsskyddslagen omfattar i princip alla arbetstagare i såväl allmän som privat tjänst. Endast ett fåtal kategorier arbetstagare är undantagna.

I likhet med den ordning som gäller för andra arbetsrättsliga lagar kan det genom kollektivavtal fastställas regler som medför avvikelser från anställningsskyddslagens bestämmelser. De grundläggande bestämmelserna om skydd för arbetstagarna är dock tvingande, dvs. de kan inte sättas ur spel genom avtal.

Lagen utgår från att anställning tills vidare är den normala anställningsformen. Tidsbegränsade anställningar får endast ske med stöd av regler i lagen eller i kollektivavtal. De fall som avses i lagen är tidsbegränsade anställningar på grund av "arbetsuppgifternas särskilda beskaffenhet" samt vikariat, praktik- och feriearbeten och tillfälliga arbetstoppar. Tidsbegränsade anställningar får vidare beredas arbetstagare som antingen väntar på att börja värnplikts- eller motsvarande tjänstgöring eller har uppnått pensionsåldern. Slutligen ger lagen möjlighet till provanställning i högst sex månader.

En anställning tills vidare upphör genom att den sägs upp av arbetsgivaren eller arbetstagaren. En tidsbegränsad anställning upphör utan uppsägning när anställningstiden löper ut eller arbetet har slutförts. I vissa fall – det gäller bl. a. vid provanställning – skall arbetsgivaren i förväg lämna besked om att anställningen inte kommer att fortsätta.

För uppsägning från arbetsgivarens sida krävs saklig grund. Motsvarande krav ställs inte för de besked som lämnas när tidsbegränsade anställningar inte skall fortsätta. När det gäller begreppet saklig grund finns två typfall med olika rättsverkningar och procedurregler. Det ena fallet är arbetsbrist, det andra är uppsägning på grund av en arbetstagares personliga förhållanden. I det senare fallet skall skälen vara starka. Ännu starkare skall skälen vara om anställningen skall upphöra genom avskedande med omedelbar verkan. Avskedande får tillgripas enbart i mycket allvarliga fall.

Oavsett om en uppsägning sker på grund av arbetsbrist eller arbetstagarens personliga förhållanden krävs att arbetsgivaren först har prövat möjligheterna till omplacering. I annat fall anses det inte föreligga saklig grund för åtgärden.

Vid uppsägning från arbetsgivarens sida skall iakttas vissa uppsägningstider. Dessas längd är beroende av arbetstagarens ålder. För arbetstagare under 25 år är uppsägningstiden en månad, för dem som fyllt 25 år två månader, 30 år tre månader etc. Längsta uppsägningstid är sex månader och gäller arbetstagare som är 45 år eller äldre. Det är att märka att om anställningen pågått mindre än ett halvår är uppsägningstiden oavsett åldern en månad. För en arbetstagare som vill sluta sin anställning är uppsägningstiden också en månad.

Vid uppsägning på grund av arbetsbrist liksom vid permittering skall fastställas en turordning där huvudprincipen är att den som senast anställts blir den som får gå först. Även för återgång till arbete efter permittering och för återanställning finns turordningsregler.

En tillsvidareanställd arbetstagare som har sagts upp på grund av arbetsbrist har företrädesrätt till återanställning. En motsvarande återanställningsrätt gäller för arbetstagare som under en längre period haft en tidsbegränsad anställning.

Oriktiga uppsägningar och avskedanden kan ogiltigförklaras av domstol. De kan också leda till att arbetsgivaren åläggs att betala skadestånd.

Lagen ger de lokala fackliga organisationerna medinflytande genom rätt

till insyn i och överläggningar om arbetsgivarens beslut beträffande uppsägningar, avskedanden och permitteringar. Även dessa regler är skadeståndssanktionerade.

Slutligen föreskriver lagen en skyldighet för arbetsgivaren att betala permitteringslön sedan permitteringen har pågått viss tid.

Den nu gällande anställningsskyddslagen antogs år 1982 och trädde i kraft den 1 april samma år. Därmed ersattes 1974 års lag i samma ämne. Den nya lagen överensstämmer i väsentliga hänseenden med den tidigare. Till förändringarna hör att i den nya lagen införts möjligheter till provanställning och tidsbegränsad anställning för arbetstoppar. Sådana anställningar var tidigare tillåtna endast om de hade stöd i ett kollektivavtal.

Utskottet

Regeringen har i proposition 1984/85:62 lagt fram förslag om löneskyddet vid permittering. Detta förslag och därtill anslutande motioner behandlas i den närmast följande framställningen. Därefter tar utskottet upp andra frågor om anställningsskyddet. Dessa har aktualiserats i motioner från det föregående riksmötet.

Permitteringslöner m. m.

Bakgrund till förslagen

Begreppet permittering är inte definierat i lag och inte heller är arbetsgivarnas rätt att permittera reglerad i lag. De bestämmelser som finns i den tidigare och den nuvarande anställningsskyddslagen om permittering gäller arbetstagarnas rätt till permitteringslön. Dessa bestämmelser har haft till syfte att hindra att lagens regler om uppsägningstid och uppsägningslön kringgås.

Anställningsskyddslagens bestämmelser om permitteringslön innebär att arbetsgivarna är skyldiga att betala lön och utge andra anställningsförmåner när en permittering har varat mer än två veckor i följd. En kompletterande bestämmelse finns om lön vid s. k. intermittent permittering, t. ex. korttidsvecka. Den lön arbetsgivaren har att utge skall motsvara vad arbetstagaren normalt skulle ha tjänat under permitteringstiden. Lagens bestämmelser innebär sålunda att arbetsgivaren inte behöver betala lön till arbetstagarna under de första två veckorna av en permittering. I praktiken har emellertid de flesta arbetstagare på SAF–LO-området ekonomisk kompensation under hela permitteringstiden. Under de fem första dagarna betalas nämligen lön enligt permitteringslöneavtal som träffades på 1960-talet, och under de fem följande dagarna utgår arbetslöshetsersättning. Dessa anordningar kan dock inte sägas till fullo ersätta inkomstbortfallet. Man kan här peka på att den avtalsenliga permitteringslönen har vissa begränsningar. Vidare förutsätts för att ersättning från arbetslöshetskassa skall utgå att vederbörande

arbetstagare har arbetat upp rätt till sådan ersättning.

En av huvuduppgifterna för den år 1977 tillsatta anställningsskyddskommittén var att överväga anställningsskyddet vid permitteringar och andra driftinskränkningar. Kommitténs arbete avbröts innan uppdraget var slutfört. Det material som kommittén hann utarbeta användes dock vid utformningen av förslaget till den nya anställningsskyddslag som antogs år 1982. Detta material omfattade inte frågan om arbetsgivarnas permitteringsrätt, och den frågan liksom därmed sammanhängande spörsmål om arbetsgivarnas ekonomiska ansvar mot arbetstagarna vid permittering togs inte heller upp i regeringsförslaget till den nya anställningsskyddslagen.

Mellan SAF och LO har förts förhandlingar om ett nytt permitteringslöneavtal. Detta resulterade den 12 april 1984 i en preliminär överenskommelse om permitteringslön. Överenskommelsen ger arbetstagare som permitteras rätt till full lön från första dagen av permitteringen. Rätten att permittera berörs inte, men det föreskrivs att permittering som sker enligt överenskommelsen får omfatta högst 30 dagar per kalenderår för en arbetstagare.

Till de löner som arbetsgivarna skall betala under permitteringstiden skall utgå bidrag, benämnt permitteringslöneersättning. Dessa ersättningar skall finansieras genom att arbetsgivarna kollektivt tillskjuter en avgift och genom att staten betalar bidrag. Arbetsgivaravgiften anges i överenskommelsen mellan SAF och LO till 0,05 % av lönesumman, för år 1984 dock 0,09 %. Statsbidraget förutsätts som regel utgå med 300 kr. per permitteringsdag, dock för högst 23 permitteringsdagar per arbetstagare under ett kalenderår. Vid s. k. väderpermitteringar på bygg- och anläggningssidan tillämpas en annan ordning som innebär att ett något lägre statsbidrag, 230 kr. per dag, kommer att lämnas.

Den nya ordningen är avsedd att börja tillämpas från den 1 januari 1985.

Det är mot denna bakgrund regeringen har lagt fram sina förslag i proposition 62. Förslagen kan grupperas enligt följande:

1. Ändringar i lagen om anställningsskydd.
2. Statens medverkan vid finansieringen av reformen.
3. Följdlagstiftning.

Utskottet följer denna gruppering i den följande framställningen.

Lagfästande av det nya permitteringslöneskyddet

I propositionen anförs att införande av det fulla löneskyddet vid permittering är en angelägen reform på anställningsskyddets område. Den nuvarande ordningen gör skillnad mellan olika kategorier arbetstagare, främst mellan arbetare och tjänstemän. När nu parterna på arbetsmarknaden själva tagit initiativ till att genomföra denna reform sägs det vara naturligt att lagstiftaren vidtar de åtgärder som behövs för att reformen skall få full genomslagskraft.

Med hänsyn härtill föreslås att bestämmelsen om permitteringslön i 21 § lagen om anställningsskydd får den ändrade avfattningen att permitterade arbetstagare skall ha rätt till full lön och oförändrade anställningsförmåner i

övrigt under hela permitteringstiden och inte – som nu – först sedan en viss tid har förflutit. Att principen om det fulla löneskyddet blir lagfäst innebär att den blir gällande inte bara mot de arbetsgivare som är bundna redan genom de nya permitteringslöneavtalen inom resp. branscher. Den kommer också att omfatta arbetsgivare utan kollektivavtal men med rätt att permittera.

Denna effekt av lagändringen för icke organiserade arbetsgivare kritiseras av Alf Wennerfors m. fl. (m) i motion 1984/85:192. De pekar på att så länge avtal inte föreligger är det omöjligt att bedöma konsekvenserna för icke organiserade arbetsgivare och arbetstagare. Från rättssäkerhetssynpunkt är det inte acceptabelt att vidta lagändringar som kan ha vittgående konsekvenser utan att dessa är tillfredsställande belysta. Vidare invänder motionärerna att det inte kan godtas att vid lagstiftning förutsätts avtal mellan annars icke avtalsbundna parter. Ytterligare en besvärande aspekt är att ersättningarna till arbetsgivarna för utbetalade permitteringslöner kommer att administreras av ett partssammansatt organ. Detta kan innebära risk för att de oorganiserade arbetsgivarnas rättigheter inte beaktas till fullo. Med denna motivering yrkar motionärerna att regeringsförslaget till ändring av 21 § skall avslås av riksdagen.

I den överenskommelse som har träffats mellan SAF och LO förutsätts uttryckligen att företag utanför deras område skall kunna anslutas till den permitteringslöneanordning de har enats om. Denna anslutning skall kunna ske på villkor som är fullt jämförbara med dem som gäller för de organiserade arbetsgivarna, bl. a. i fråga om statsbidraget. Det framhålls i propositionen att man från arbetsmarknadsdepartementets sida vid förhandlingarna med SAF och LO har lagt stor vikt vid att bestämmelserna om permitteringslöneanordningen även i övrigt utformas så, att inte någon diskriminering av de icke organiserade arbetsgivarna skall äga rum. Det kan tilläggas att staten kommer att bli representerad i styrelserna för de bolag som skall administrera arbetsgivarnas permitteringslöneersättningar.

Om man låter anställningsskyddslagens nuvarande bestämmelser om permitteringslön kvarstå oförändrade får man nya skillnader i förmånshänseende, nämligen mellan arbetstagare som är anställda hos organiserade resp. hos icke organiserade arbetsgivare. De organiserade arbetsgivarna skall utge full lön m. m. från första permitteringsdagen. De oorganiserade arbetsgivarna har ingen sådan skyldighet under de två första veckorna. Deras anställda får liksom hittills gå till arbetsförmedlingen och där anmäla sig som arbetssökande för att bevaka den arbetslöshetsersättning de kan ha rätt till. Det har under lång tid av rättviseskäl ansetts vara otillfredsställande att endast vissa grupper på arbetsmarknaden drabbas av inkomstbortfall vid permitteringar. Närmast har man då tänkt på den olika behandlingen av arbetare och tjänstemän. När parterna på arbetsmarknaden tagit det betydelsefulla steget att införa likabehandling av arbetstagarna på de aktuella avtalsområdena bör reformen få fullt genomslag på hela arbetsmarknaden, utan den begränsning som förespråkas i motion 1984/85:192. Avslagsyrkandet i denna motion avstyrks därmed av utskottet.

Förslag till ändring av 21 § läggs även fram i motion 1983/84:459 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk). I motionen anförs bl. a. att arbetsgivarna utnyttjar nuvarande lagstiftning och avtal till sin fördel. Permitteringarna sägs ske utifrån strikt företagsekonomiska villkor. Därför måste permitteringsinstrumentet mönstras ut genom att företagen åläggs betala full lön från första dagen. Om inte en tillfredsställande lösning snabbt kan åstadkommas genom förhandlingar mellan parterna på arbetsmarknaden sägs lagändring vara den enda framgångsvägen. Med hänvisning härtill föreslås i motionen att det i 21 § skall föreskrivas att arbetstagare som under anställningstiden blir permitterad har rätt till lön och andra anställningsförmåner under permitteringstiden.

Genom överenskommelsen mellan parterna och regeringens förslag till lagändring tillgodoses det syfte motionärerna vill uppnå. Med den nya lydelse av 21 § som föreslås av regeringen framgår tydligare än genom motionens lagtextförslag att arbetstagarnas löner och andra anställningsförmåner skall vara oförändrade under permitteringstiden. Propositionens text är därför att föredra. I övrigt föreslår regeringen att smärre förändringar, delvis av redaktionell art, görs i paragrafen. Dessa förslag lämnas av utskottet utan erinran.

Med hänvisning till de ovan redovisade ställningstagandena föreslår utskottet att riksdagen antar 21 § i det av regeringen framlagda förslaget till ändring av anställningsskyddslagen.

Turordning vid permittering

I anställningsskyddslagen (22 §) finns turordningsregler som skall iakttas vid uppsägningar av anställda på grund av arbetsbrist men också vid permitteringar. Huvudregeln är att arbetstagarnas plats i turordningen bestäms av deras sammanlagda anställningstid hos arbetsgivaren. Arbetstagare med längre anställningstid har med andra ord företräde framför arbetstagare med kortare tid (principen "sist in – först ut").

Motsvarande turordningsregler gäller vid återanställning av arbetstagare som har uppsagts på grund av arbetsbrist liksom, enligt 24 §, vid återgång till arbete efter permittering. I 24 § finns också en bestämmelse om företrädesrätt för permitterade arbetstagare till verksamhet i vilken de tidigare har varit sysselsatta.

Regeringen föreslår att reglerna om turordning och företrädesrätt vid permittering slopas, vilket innebär att 22 § ändras och att 24 § upphävs. Dessutom får göras följdändringar i 33 § liksom i 2 §. Den sistnämnda paragrafen behandlas i det följande. Däremot förutsätts att arbetsgivarna liksom hittills skall vara skyldiga att förhandla enligt 11 § medbestämmandelagen före beslut om permittering eller återintagning efter permittering. Den hänvisning till denna förhandlingsskyldighet som nu görs i 29 § anställningsskyddslagen skall alltså kvarstå oförändrad.

I motion 1984/85:189 yrkar vpk avslag på de nu redovisade lagändringsförslagen med hänsyn till att en permittering har fler olägenheter än utebliven lön. Det gäller vilka som skall permitteras och tryggheten att få återgå till sitt gamla jobb efter permittering. Den enskilde arbetstagaren och de fackliga organisationerna behöver det stöd som lagstiftningen kan ge. F. ö. kan avvikelser göras från denna genom kollektivavtal.

Enligt överenskommelsen mellan SAF och LO skall permittering kunna vidtas oavsett regler om turordning. Detta innebär att om lagens turordningsregler behålls så kommer de att sättas ur spel genom de nya avtalen. Med hänsyn härtill och till vad ovan anförs i propositionen i denna del biträder utskottet regeringens lagändringsförslag och avstyrker motion 1984/85:189 i motsvarande del.

Utskottet återkommer i det följande till frågan om turordning vid driftinskränkningar och omläggningar av verksamhet, dvs. vid uppsägningar på grund av arbetsbrist.

Anställning vid arbetstoppar

I detta sammanhang tar utskottet upp ett yrkande i motion 1983/84:2029 av Alf Wennerfors m. fl. (m) om omedelbar ändring i anställningsskyddslagen. Det gäller bestämmelsen i 5 § om anställning vid arbetstoppar eller, som det heter i lagtexten, tidsbegränsad anställning som föranleds av tillfällig arbetsanhopning.

En av anställningsskyddslagens utgångspunkter är att anställning tills vidare är den anställningsform som normalt skall användas. I lagen anges ett antal fall i vilka undantag från huvudregeln får ske – ytterligare undantag kan göras i kollektivavtal. Ett av de i lagen angivna undantagen är tidsbegränsad anställning vid arbetstoppar. Enligt lagens bestämmelser får en och samma arbetstagare anställas på detta sätt i sammanlagt sex månader under två år.

Motionärerna föreslår en lagändring som innebär att tvåårsgränsen tas bort. Det sägs visserligen vara vällovligt att med hjälp av denna gräns försöka motverka missbruk, men regeln motverkar det avsedda syftet. Det anförs vidare att det ter sig helt omotiverat att en och samma arbetstagare inte kan anställas under två sommarperioder om vardera fyra månader. Inte heller kan en arbetstagare anställas under flera på varandra följande somrar. Tidsgränsen försvårar för t. ex. studerande att återkomma till feriearbete två år i rad.

I motsats till motionärerna anser utskottet att lagens regler ger arbetsgivarna tillräckligt utrymme för tillfälliga anställningar vid arbetstoppar. Detta utrymme kan f. ö. utvidgas eller inskränkas genom kollektivavtal om detta bedöms erforderligt i en viss bransch. Vid lagregelns konstruktion har man avvägt å ena sidan behovet av enkelhet i tillämpningen och å andra sidan behovet att dra upp en bestämd gräns för vad som skall anses som ett legitimt utnyttjande av anställningsformen. Vad sedan gäller feriearbete, som särskilt

nämns i motionen, bör påpekas att detta är en annan i anställningsskyddslagen medgiven form för tidsbegränsad anställning. Några tidsramar anges inte för feriearbete, och det i motionen angivna problemet för studerande torde därför inte vara aktuellt. Med det anförda avstyrker utskottet motionen i den nu behandlade delen.

Övriga förslag till omedelbar ändring av anställningsskyddslagen

Regeringen föreslår att 2 § anställningsskyddslagen tillförs en ny bestämmelse. Denna skall göra det möjligt för icke kollektivavtalsbundna arbetsgivare att följa de villkor som gäller i branschen beträffande de speciella situationer då det inte anses rimligt att en arbetsgivare skall vara skyldig att betala full lön under permitteringstiden. Bakgrunden till denna till sin rättsliga innebörd nya bestämmelse har närmare utvecklats i propositionen på s. 13–15.

Vidare föreslår regeringen att det i 12 § stryks en numera obehövlig regel om jämställande av uppsägningstid med arbetad tid.

Utskottet tillstyrker de nu redovisade ändringarna i 2 och 12 §§.

Till följd av att 24 § förutsätts utgå ur lagen bör denna paragraf, såsom regeringen föreslår, strykas i den uppräkning av dispositiva paragrafer som görs i 2 § första stycket. Slutligen förordar utskottet att riksdagen biträder lagförslaget i vad avser rubrik, ingress och bestämmelse om ikraftträdande. Motionerna 1983/84:2029, 1984/85:189 och 1984/85:192 bör avslås i motsvarande delar.

Statsbidrag

Som tidigare nämnts förutsätter överenskommelsen mellan SAF och LO att arbetsgivarna skall kunna få bidrag till utbetalade permitteringslöner och att kostnaderna för dessa bidrag, benämnda permitteringslöneersättningar, skall täckas av en arbetsgivaravgift enligt kollektivavtal och av statsbidrag.

Regeringen föreslår att det förutsatta statsbidraget skall tillkomma och att huvudregeln skall vara att bidrag betalas med 300 kr. för varje hel permitteringsdag. Vid permittering av deltidsanställda skall bidraget alltså reduceras. Det har i den föregående framställningen påpekats att ett undantag från huvudregeln kommer att göras för s. k. väderpermitteringar då statsbidraget kommer att utgå med lägre belopp men i gengäld för något fler permitteringsdagar än enligt huvudregeln.

Det föreslagna statsbidraget och dess konstruktion godtas i de föreliggande motionerna. I dessa anförs dock betänkligheter mot att – som det uttrycks i motion 1984/85:192 av Alf Wennerfors m. fl. (m) – "arbetsmarknadens parter på det sätt som här sker träffar avtal under förutsättning av statsmakternas medverkan och tillskott av allmänna medel". Motionärerna utgår från att detta är en engångsföreteelse. Liknande invändningar görs i

motionerna 1984/85:190 av Sigvard Persson (c) och 1984/85:191 av Erling Bager (fp). Invändningarna i dessa tre motioner mynnar sammanfattningsvis ut i en begäran om att riksdagen skall göra ett uttalande vari framhålls som önskvärt att förhållandena mellan parterna på arbetsmarknaden kan regleras genom avtal utan medverkan av statsmakterna och att regeringen i fortsättningen bör avstå från att lägga fram förslag som normalt sett borde kunna klaras av genom avtal mellan parterna. I motion 1984/85:192 tilläggs att i den mån statens bidrag till arbetslöshetsförsäkringen successivt minskas genom en större andel egenfinansiering eller genom en mellan parterna avtalad ordning bör också statens bidrag till permitteringslöneersättningarna reduceras på liknande sätt.

Även vpk anser i motion 1984/85:189 att det är anmärkningsvärt att avtalet mellan SAF och LO förutsätter att staten medverkar med finansiering. Vpk föreslår på grund härav en annan finansieringsform än regeringen. Utskottet återkommer till detta i nästföljande avsnitt.

Med anledning av de invändningar som görs i motionerna bör understrykas att arbetsmarknadsparternas överenskommelser enligt förhandlingsprotokollen uttryckligen är preliminära i avvaktan på att statsmakterna fattar beslut om statsbidrag till de permitteringslöneanordningar det här gäller. Det bör vidare påpekas att det statsbidrag parterna utgått från har beräknats i samråd med experter från regeringskansliet, och det är avsett att den kommande bidragsverksamheten skall ske under statlig kontroll och insyn, bl. a. genom att staten är representerad i de bidragsutbetalande bolagens styrelser.

Det synes vara en gemensam uppfattning i motionerna 1984/85:190, 191 och 192 att parterna själva bör ta på sig kostnaderna för de uppgörelser de träffar. Utskottet kan principiellt ansluta sig till denna uppfattning. I det föreliggande fallet måste man emellertid ha i minnet att staten med nuvarande system via arbeslöshetsförsäkringen och annat kontantstöd vid arbetslöshet i praktiken redan har ett ekonomiskt engagemang i företagens permitteringar. Vad det här har gällt är alltså att för den nya situationen konstruera ett statsbidrag som till sin omfattning inte kommer att vidga statens nuvarande medverkan. Huruvida denna målsättning uppnås får visa sig i den praktiska tillämpningen. Parterna har för sin del varit ense om att efter två år göra en utvärdering av statsbidragsgivningen "mot bakgrund av förekomst och finansiering av permitteringar under denna period". Som framhålls i propositionen finns det också för statsmakternas del anledning att noga följa tillämpningen av de nya permitteringslönereglerna, och utskottet tänker då inte minst på utfallet av statens ekonomiska engagemang.

Med hänsyn till vad ovan uttalats anser utskottet att det inte är påkallat för riksdagen att göra uttalanden av det slag som begärs i motionerna 1984/85:190, 191 och 192. Med avstyrkande av dessa motioner, i förekommande fall i den aktuella delen, föreslår utskottet att riksdagen godkänner de i

propositionen förordade grunderna för statsbidrag till permitteringslöneersättning.

Finansiering

Regeringen föreslår att det nya statsbidraget finansieras i samma ordning som statsbidragen till arbetslöshetskassorna, eller till 65 % genom den s. k. arbetsmarknadsavgiften och till återstående del av budgetmedel från anslaget Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag. För innevarande budgetår, dvs. tiden den 1 januari–den 30 juni 1985, beräknas medelsbehovet för bidragen till permitteringslöneersättningarna uppgå till 52,5 milj. kr. Av det beloppet antas 18,4 milj. kr. komma att belasta det nyssnämna anslaget.

Som nämnts i det föregående förordar vpk i motion 1984/85:189 en annan finansieringsform. I linje med uppfattningen att hela permitteringslönekostnaden bör betalas av arbetsgivarna föreslås i motionen att statsbidraget till permitteringslöneersättningarna finansieras i sin helhet av arbetsmarknadsavgiften.

Med hänsyn till att det nya statsbidraget kommer att avlösa statens kostnader för permitteringarna via arbetslöshetsförsäkringen är det rimligt att finansiera bidraget till permitteringslöneersättningarna på samma sätt som bidragen till arbetslöshetskassorna. Utskottet tillstyrker alltså regeringens finansieringsförslag. Häri ingår att anslaget Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag skall få användas för detta ändamål. Samtidigt avstyrks motion 1984/85:189 i motsvarande del.

Återstående lagförslag från regeringen

Med anledning av förslaget om delfinansiering av statsbidraget till permitteringslöneersättningarna genom arbetsmarknadsavgiften bör, som föreslås i propositionen, göras en ändring i 4 kap. 7 § lagen (1981:691) om socialavgifter.

Vidare föreslår regeringen att det skall tillkomma en särskild lag om beslutanderätt för de bolag eller motsvarande enskilda inrättningar som skall betala ut permitteringslöneersättningarna till företagen. På de skäl som angetts i propositionen anser utskottet att riksdagen bör anta en sådan lag och med den lydelse regeringen föreslagit. Dock bör i lagförslagets 3 § om överklagande av beslut göras ändringar av teknisk natur. Dessa ändringar redovisas genom textförslaget i utskottets hemställan.

Motionsförslag från föregående riksmöte

Utskottet övergår härefter till att behandla förslag om anställningstryggheten som har framställts i motioner vid det föregående riksmötet.

Anställningsskyddslagens tillämpningsområde

Anställningsskyddslagen gäller i princip alla arbetstagare. Det fåtal kategorier som undantas anges i lagens 1 §. Dit hör arbetstagare som tillhör arbetsgivarens familj eller är anställda för arbete i arbetsgivarens hushåll. Vidare undantas arbetstagare som har anvisats beredskapsarbete eller skyddat arbete. Slutligen görs det undantag som aktualiseras i det följande, nämligen för arbetstagare "som med hänsyn till arbetsuppgifter och anställningsvillkor får anses ha företagsledande eller därmed jämförlig ställning".

Per-Richard Molén m. fl. (m) hänvisar i motion 1983/84:1943 till att undantaget beträffande arbetstagare i företagsledande eller därmed jämförlig ställning har tolkats så, att det i små företag omfattar endast företagsledaren och i medelstora företag verkställande direktören, dennes ställföreträdare och möjligen ytterligare någon tjänsteman med speciellt självständigt ansvar. Motionärerna anser att denna snäva gränsdragning avseende främst mindre företag inte är riktigt tillfredsställande. Gränsdragningen mellan mindre och medelstora företag sägs också vara "mer än oklar". Motionärerna föreslår att riksdagen hos regeringen anhåller om en översyn av 1 § i lagen i syfte att undersöka behovet av en utvidgning av den s. k. frikretsen i mindre företag.

Det är riktigt som motionärerna påpekar att undantaget för arbetstagare i företagsledande eller därmed jämförlig ställning skall ges en snäv innebörd. De preciseringar beträffande mindre och medelstora företag som de åberopar gjordes av dåvarande inrikesutskottet vid riksdagsbehandlingen av 1974 års anställningsskyddslag (se InU 1973:36 s. 28). Dessa uttalanden av utskottet torde fortfarande vara vägledande för rättstillämpningen. Vid antagandet av 1982 års anställningsskyddslag gjordes nämligen ingen annan förändring än att restriktiviteten underströks ytterligare genom tillägget att det även av arbetsuppgifter och anställningsvillkor skall framgå att arbetstagaren har en företagsledande ställning. Detta innebär att befattningshavaren skall ha företagsledande uppgifter liksom löneförmåner m. m. som är normala för en företagsledare. I annat fall omfattas befattningshavaren av lagen. Det bör understrykas att om nya grupper av arbetstagare undantas från lagens tillämpningsområde innebär det för dem en omedelbar och drastisk försämring av anställningsskyddet. Utskottet är för sin del inte berett att medverka till en sådan utveckling som skulle stå i direkt strid med de intentioner som gällt för denna lagstiftning och avstyrker därför att det görs en framställning till regeringen om en översyn av undantagsreglerna i 1 § med den i motionen förordade inriktningen.

Det skall tilläggas att de frågor som aktualiserats genom motionen även har anknytning till tolkningen av begreppet saklig grund för uppsägning. När det uppstår fråga om uppsägning av en arbetstagare på grund av dennes personliga förhållanden är arbetstagarens ställning på arbetsplatsen och tjänstens beskaffenhet faktorer som vägs in vid bedömningen av om saklig grund föreligger. Utskottet återkommer i det följande till frågan om saklig

grund med anledning av en annan motion, 1983/84:2029 av Alf Wennerfors m. fl. (m).

Provanställning

Anställningsskyddslagen medger i 6 § provanställningar med en prövotid av högst sex månader. Om arbetsgivaren inte vill att anställningen skall fortsätta skall arbetstagaren få besked härom senast vid prövotidens utgång. Annars övergår provanställningen i en anställning tills vidare ("fast anställning"). Bestämmelserna om provanställning är dispositiva.

Alf Wennerfors m. fl. (m) anför i motion 1983/84:2029 att syftet med lagens bestämmelser om provanställning är att underlätta för arbetssökande att få anställning. Särskilt viktigt är detta för grupper med svag ställning på arbetsmarknaden, såsom ungdomar, kvinnor, invandrare och handikappade.

Motionärerna anför vidare att möjligheten till provanställning tidigare fanns reglerad i kollektivavtal. Dessa avsåg emellertid på en större del av arbetsmarknaden en kortare tid än sex månader. Det har visat sig att avtalen i många fall inte har anpassats till lagens bestämmelser. På en stor del av arbetsmarknaden har därför riksdagens intentioner inte följts. De positiva effekter som sexmånadersregeln väntades få på arbetsmarknaden har därigenom i stor utsträckning uteblivit. Mot den bakgrunden yrkar motionärerna att riksdagen skall av regeringen begära förslag till lagändring som ger möjlighet till provanställning i minst sex månader oavsett om kortare tid stadgas i kollektivavtal.

Ett motsvarande yrkande om provanställning framställs i motion 1983/84:2495 av Nils Carlshamre m. fl. (m). Utöver den motivering som ges i motion 1983/84:2029 anförs att den uteblivna anpassningen av kollektivavtalen till riksdagens beslut i stor utsträckning har stängt dörren för många missbrukare i deras försök att få ett produktivt arbete.

När den nya anställningsskyddslagen trädde i kraft den 1 april 1982 fanns i olika kollektivavtal bestämmelser om provanställning. Som motionärerna gör gällande var dessa kollektivavtal i många fall mer restriktiva än den nya lagen beträffande prövotidens längd. Sedan dess har avtalen löpt ut och parterna har vid ingående av nya avtal möjlighet att göra de anpassningar till lagen som de finner påkallade, eftersom lagens bestämmelser är dispositiva. Utskottet anser det inte vara motiverat att inskränka parternas handlingsutrymme genom att sätta en form av nedre gräns för disposiviteten. För personer med missbruksproblem, som nämns i motion 2495, finns alternativa stödmöjligheter vid utslussning på arbetsmarknaden, bl. a. enskilda beredskapsarbeten, introduktionsstöd och särskilt lönebidrag. Motionerna avstyrks således i denna del.

Saklig grund för uppsägning

I såväl den tidigare som den nya lagens 7 § ges den betydelsefulla regeln att en uppsägning från arbetsgivarens sida skall vara sakligt grundad. Paragrafen anger dock inte vad som skall anses som saklig grund bortsett från en regel som säger att saklig grund inte föreligger om det är skäligt att kräva att arbetsgivaren försöker omplacera arbetstagaren. I stället har i lagstiftningens förarbeten ganska utförligt exemplifierats vad som skall förstås med saklig grund (se särskilt prop. 1973:129 s. 122 ff. och prop. 1981/82:71 s. 64 ff.) Därutöver har angetts att den närmare innebörden av begreppet får utmejslas i rättspraxis. I arbetsdomstolen har avgjorts ett stort antal mål, där tvisten huvudsakligen gällt om det har funnits saklig grund för en uppsägning.

I motionerna 1983/84:2029 och 1983/84:2873, båda av Alf Wennerfors m. fl. (m), föreslås att riksdagen hos regeringen begär en skyndsam översyn av de regler som gäller om förutsättningarna för uppsägningar. Dessa regler sägs ha fått en oklar tillämpning. Till grund för uppsägning bör ligga en mer nyanserad avvägning av arbetsgivar- och arbetstagarintressena än som hittills har skett. Vid bedömningen bör i högre grad än nu beaktas såväl arbetsgivarens som arbetskamraternas berättigade intressen av att en enskild arbetstagare inte uppträder på ett sådant sätt att arbetsresultatet eller atmosfären på arbetsplatsen försämras. Den enskildes rätt att behålla sitt arbete förutsätter att arbetsinsatsen motsvarar rimliga krav. Hänsyn bör slutligen även kunna tas till de krav som följer med innehav av vissa anställningar på grund av antingen tjänsteställningen eller verksamhetens art.

I propositionen med förslag till 1982 års anställningsskyddslag redovisades kritik som i andra sammanhang förts fram mot rättstillämpningen beträffande uppsägningar på grund av arbetstagares personliga förhållanden. Något förslag till ändring i den grundläggande regeln om saklig grund lades inte fram i propositionen, men uttalanden gjordes om den syn som bör prägla rättstillämpningen i vissa fall av uppsägningar och avskedanden, nämligen vid onykterhet i tjänsten, brottsliga förfaranden och samarbetssvårigheter. I det sammanhanget prövades även ett motionsyrkande om en översyn av begreppet saklig grund med i huvudsak samma inriktning som nu aktualiserats. Detta yrkande avslogs av riksdagen, och ett påföljande år framställt yrkande om översyn vann inte heller riksdagens bifall (AU 1983/84:3 s. 12 med reservation av m). Utskottet kan inte finna att motionärerna nu har anfört skäl som ger riksdagen anledning att frångå de tidigare ställningstagandena och avstyrker sålunda de båda motionerna i de behandlade delarna.

Turordningen vid uppsägning

Som berörts i det föregående avsnittet om turordning vid permittering skall vid uppsägningar på grund av arbetsbrist enligt 22 § anställningsskyddslagen fastställas en turordning arbetstagarna emellan. Huvudregeln är att arbetstagarnas plats i turordningen bestäms av deras sammanlagda anställ-

ningstid hos arbetsgivaren. Vid lika anställningstid ger högre ålder företräde. De arbetstagare som är 45 år eller äldre får dessutom tillgodoräkna sig extra anställningstid.

Normalt bestäms turordningen för varje driftenhet och kollektivavtalsområde för sig. Har arbetsgivaren flera driftenheter på samma ort kan den lokala fackliga organisationen begära att det skall upprättas en gemensam turordning för samtliga enheter beträffande de arbetstagare som organisationen företräder.

Utskottet har tidigare i betänkandet tagit ställning till regeringens förslag att slopa reglerna om turordning vid permittering. Därutöver aktualiseras förändringar i turordningssystemet genom motionerna 2029 och 2873, båda av Alf Wennerfors m. fl. (m) samt 1330 av Ewy Möller (m) och Bertil Danielsson (m). Motionsförslagen innebär sammanfattningsvis att lagens regler byggs ut med en rätt för arbetsgivarna att i vissa fall fastställa en särskild turordning.

Enligt motion 2029 har utvecklingen visat att anställningsskyddslagen har lett till såväl minskad rörlighet på arbetsmarknaden som svårigheter vid driftinskränkningar. När driften vid ett företag måste inskränkas är det av avgörande betydelse att verksamheten därefter kan bedrivas effektivt. För att detta skall vara möjligt är det bl. a. nödvändigt att arbetsstyrkan har en lämplig struktur. En förändrad produktion innebär ofta nya krav på personalens sammansättning och kompetens. Detta innebär, fortsätter motionärerna, att en strikt tillämpning av turordningsreglerna enligt LAS i många fall kan medföra att fortsatt drift omöjliggörs eftersom företaget inte kan behålla eller nyanställa den personal som fordras för att bedriva en konkurrenskraftig verksamhet. Dessa problem är särskilt stora i mindre och medelstora företag.

Det föreslås i motion 2029 liksom i motion 2873 att regeringen skall få i uppdrag att lägga fram förslag till ändring av turordningsreglerna som gör det möjligt för arbetsgivarna att vid omläggning av verksamheten dels behålla arbetstagare med särskilt yrkeskunnande eller annan kompetens, dels upprätta särskild turordning för arbetstagare med i huvudsak jämförbara arbetsuppgifter.

Motionärerna framhåller vidare att den flexibilitet de anser vara nödvändig för att underlätta anpassningen till en ny teknik och till nya produktionsformer behöver kompletteras med åtgärder som ger äldre arbetslösa varaktig ekonomisk trygghet. Denna grundtrygghet sägs i första hand böra tillgodoses inom ramen för en reformerad arbetslöshetsförsäkring.

Slutligen pekar motionärerna på att det växande problemet med de s. k. 58,3-årspensioneringarna visar att lagen inte har kunnat ge äldre arbetskraft den anställningstrygghet som har utfästs. En verklig trygghet i anställningen, tillägger motionärerna, kan endast erbjudas i företag som är lönsamma och får utrymme att upprätthålla sin konkurrensförmåga. För att säkerställa detta krävs inte minst att personalens sammansättning är lämplig för den verksamhet som bedrivs.

I motion 1330 sägs att turordningsproblemen är särskilt kännbara i de mindre företagen. I dessa kan det vara svårt för den fackliga organisationen att gå med på avsteg från lagens turordning genom avtal, eftersom det skulle medföra att man avtalar bort arbetstagarnas intjänade rättigheter. Motionärerna lägger därför fram förslag till ett tillägg till 22 § anställningsskyddslagen. Detta avses ge arbetsgivaren möjlighet att lämna företräde åt en anställd med särskilt yrkeskunnande eller särskild lämplighet.

Liknande ändringsyrkanden framställdes när den nya anställningsskyddslagen antogs år 1982 samt i motioner från allmänna motionstiden påföljande år (se AU 1981/82:11 s. 17–18 och AU 1983/84:3 s. 12–13). Utskottet vill liksom i dessa tidigare sammanhang framhålla att det är viktigt att man håller fast vid anställningsskyddslagens syfte att värna om i första hand de äldre arbetstagarna och arbetstagare med nedsatt arbetsförmåga. Det bör vidare understrykas att den princip lagen utgår från – att de med längre anställningstid har företräde till fortsatt arbete framför dem med kortare tid – inte är avsedd att vara undantagslös. Avsteg från principen kan göras genom att utnyttja den möjlighet som står öppen att träffa avtal om avvikelser från lagens regler. Detta innebär att arbetsgivarna och de fackliga organisationerna i samråd skall försöka komma fram till lösningar som är anpassade till vad situationen kräver i de särskilda fallen. Enligt utskottets mening är denna väg att föredra med hänsyn till lagens syfte att skydda äldre och handikappade arbetstagare. När undantag görs bör dessa sålunda grunda sig på samförståndslösningar och inte, som motionärerna förespråkar, på beslut som ensidigt fattas av arbetsgivaren.

De i motion 2029 nämnda s. k. 58,3-årspensioneringarna och därmed sammanhängande problem har behandlats av utskottet i AU 1983/84:22.

Med åberopande av det ovan anförda avstyrks de förevarande yrkandena i motionerna 1330, 2029 och 2873.

Företrädesrätt för handikappade

I 23 § anställningsskyddslagen ges bestämmelser om företrädesrätt för handikappade till fortsatt arbete. Denna företrädesrätt är oberoende av turordningen och gäller arbetstagare som på grund av nedsatt arbetsförmåga har beretts särskild sysselsättning. Därmed avses att arbetsmarknadsåtgärder har satts in till stöd för de arbetstagare det är fråga om, exempelvis att bidrag har lämnats till arbetstekniska hjälpmedel eller att lönebidrag utgår. I motsats till turordningsreglerna är företrädesrätten indispositiv, dvs. den kan inte förändras genom kollektivavtal. Å andra sidan är den inte undantagslös, utan det har ansetts att hänsyn måste kunna tas bl. a. till de möjligheter en arbetsgivare har att efter en driftinskränkning tillhandahålla sysselsättning i särskilt anpassad form. Detta uttrycks i lagtexten så, att den handikappade har företräde till fortsatt arbete "om det kan ske utan allvarliga olägenheter".

Bengt Lindqvist (s) anför i motion 1939 att tillämpningen av den aktuella paragrafen inte är helt oproblematisk för de fackliga organisationerna och att det i vissa fall kan vara svårt för den berörde arbetstagaren att hävda sin rätt. Motionären påpekar att paragrafen förutsätter att någon samhällelig åtgärd har vidtagits för de arbetstagare det gäller. Därför borde det vara rimligt att länsarbetsnämnderna tilldelas en aktiv roll i de fall företrädesrätten kan hävdas. Motionären föreslår att regeringen får i uppdrag att utreda hur detta ansvar för länsarbetsnämnderna bör utformas.

Anställningsskyddslagen har, som redan framhållits, till syfte att värna om de äldre och handikappades sysselsättning. Det skulle uppenbarligen strida mot detta syfte om en handikappad arbetstagare som fått anställning med arbetsmarknadspolitiskt stöd blir den förste som får gå på grund av kort anställningstid. Därför har de handikappade arbetstagarna enligt lagen företräde till fortsatt anställning, dvs. de skall i en arbetsbristsituation inte behöva delta i den konkurrens om fortsatt anställning som för de övriga arbetstagarnas del regleras genom turordningsreglerna.

I motionen föreslås att länsarbetsnämnderna får ett särskilt ansvar att ingripa i de fall de arbetshandikappades företrädesrätt blir ifrågasatt. Utskottet vill med anledning härav hänvisa till de uttalanden som görs i den i dagarna avlämnade propositionen 1984/85:89 om företagshälsovård och arbetsanpassning. I propositionen, som hänvisats till socialutskottet, föreslås bl. a. en samordning av skyddskommittéernas och anpassningsgruppernas verksamhet. Föredragande statsrådet framhåller i det sammanhanget att det är en viktig uppgift för arbetsförmedlingen att fungera som företrädare för samhällets intresse av att äldre och handikappade inte slås ut från arbetslivet. Underlåter en arbetsgivare att vidta de åtgärder som behövs för att en handikappad skall kunna behålla sin anställning och kan inte heller arbetstagarsidan få till stånd sådana åtgärder bör arbetsförmedlingen kunna begära överläggningar i anpassningsgruppen och, om det visar sig nödvändigt, använda sina befogenheter enligt främjandelagen. Effekterna av denna lag för de handikappades möjligheter att få och behålla ett arbete övervägs ytterligare av handikappkommittén enligt de tilläggsdirektiv som har givits kommittén.

Med hänsyn till det anförda torde det inte vara påkallat med något initiativ från riksdagens sida i denna fråga. Motion 1939 bör således inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vägran att återta uppsagd arbetstagare m. m.

I 39 § anställningsskyddslagen behandlas de fall då en arbetsgivare vägrar att rätta sig efter en domstols dom som innebär att en uppsägning eller ett avskedande har ogiltigförklarats. I så fall skall anställningsförhållandet anses vara upplöst. Arbetsgivaren blir skyldig att – utöver tidigare utdömda skadestånd – betala ett särskilt skadestånd som beräknas med hänsyn till

arbetstagarens sammanlagda anställningstid. Är denna tid mindre än fem år skall skadeståndet motsvara 16 månadslöner. Vid en anställningstid mellan fem och tio år är skadeståndet 24 månadslöner och för ännu längre anställningstid 32 månadslöner. För arbetstagare som har fyllt 60 år är skadeståndet minst 24 och högst 48 månadslöner. För kortvariga anställningar finns en jämkningsregel. Vad månadslönen beträffar beräknas den efter den lön som utgick när anställningen upphörde.

Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk) hävdar i motion 1983/84:459 att den ovan redovisade paragrafen ger arbetsgivaren rätt att köpa sig fri. Den rätten måste upphöra. Den enskilde arbetstagaren måste i de fall det nu gäller själv kunna välja mellan "återanställning" och skadestånd. Regeringen bör få i uppdrag att lägga fram lagförslag i det syftet. I det förslaget bör ingå att skadeståndsbeloppen räknas upp så att de får verklig betydelse.

Den aktuella paragrafen gäller alltså den situationen att en arbetsgivare trots ogiltigförklaring av uppsägning eller avskedande avstänger den berörde arbetstagaren från fortsatt arbete. Enligt utskottets mening kan det inte vara en praktiskt genomförbar ordning att som motionärerna föreslår låta arbetstagaren välja mellan skadestånd och att återgå i arbetet. Det sistnämnda skulle i sista hand medföra att arbetstagaren genom exekutiva åtgärder bereds tillträde till arbetsplatsen. Därför har lagstiftaren stannat för den lösningen att om arbetsgivaren inte böjer sig för en domstols dom och för det ekonomiska tryck som det särskilda skadeståndet utgör, får anställningsförhållandet anses upplöst så att den ohållbara situationen kan bringas ur världen. Mot denna bakgrund vill utskottet inte föreslå något initiativ till lagändring i det avseende det här gäller. Utskottet anser det inte heller vara aktuellt att öka skadeståndets storlek. Till följd av det särskilda skadeståndets konstruktion ökar f. ö. skadeståndsbeloppen automatiskt i takt med höjningarna av lönenivåerna. Med det anförda avstyrks motion 459 i denna del.

I motion 1983/84:459 yrkas dessutom att riksdagen av regeringen skall begära förslag om *obligatorisk plats- och arbetsförmedling*. Det bör inte som nu vara arbetsgivarna som bestämmer vem som skall anställas. En obligatorisk förmedling sägs vara viktig i tider med stor arbetslöshet. Den kan stärka jämlikhets- och solidaritetsaspekterna och motverka utslagning och utsortering av människor från yrkeslivet. Den obligatoriska arbetsförmedlingen skulle därjämte kunna förhindra de former av svartlistning som florerar på den svenska arbetsmarknaden. Regeringen bör lägga fram förslag till lagstiftning som förbjuder åsiktsregistrering, personundersökningar och svartlistning av arbetare.

Riksdagen har flera gånger tidigare prövat liknande motionsyrkanden. Vid utskottsbehandlingen har därvid i fråga om obligatorisk arbetsförmedling av ovan nämnt slag framhållits att de problem som kan föreligga bör angripas genom det ökade inflytande för de anställda över företagens personalpolitik som medbestämmandelagen skapat utrymme för. Utskottet

vill tillägga att om man tilldelar en myndighet en generell bestämmanderätt över företagens rekryteringspolitik på det sätt som föreslås i motion 459 skulle det fackliga inflytandet över dessa frågor i företagen falla bort helt. Detta är enligt utskottets mening oacceptabelt, i synnerhet som de fackliga organisationerna i förhandlingsverksamheten i medbestämmandefrågor strävar efter att öka sitt inflytande över bl. a. de personalpolitiska frågorna.

När det gäller det andra yrkandet i motion 459 vill utskottet på nytt stryka under att utskottet tar avstånd från metoder som innebär att arbetsgivare diskriminerar vissa arbetssökande. Problemet kan emellertid inte anses ha sådan storlek att en särskild lagstiftning är påkallad. Även problem av detta slag bör man enligt utskottets mening i första hand komma till rätta med genom ett ökat fackligt inflytande över företagens personalpolitik.

Mot bakgrund av vad som här anförts bör motion 459 inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *lagfästande av det nya permitteringslöneskyddet*
   att riksdagen med bifall till proposition 1984/85:62 och med anledning av motion 1983/84:459 yrkande 1 samt med avslag på motion 1984/85:192 yrkande 1 i motsvarande del antar 21 § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd,
2. beträffande *turordning vid permittering*
   att riksdagen med avslag på motion 1984/85:189 yrkande 2 i motsvarande del antar 22 och 33 §§ i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd,
3. beträffande *anställning vid arbetstoppar*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:2029 yrkande 13 i motsvarande del,
4. beträffande *övriga förslag till omedelbar ändring i anställningsskyddslagen*
   att riksdagen med avslag på motionerna 1983/84:2029 yrkande 13 i motsvarande del, 1984/85:189 yrkande 2 i motsvarande del och 1984/85:192 yrkande 1 i motsvarande del antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd, i den mån frågan inte behandlats i föregående moment,
5. beträffande *statsbidrag*
   att riksdagen med avslag på motionerna 1984/85:190, 1984/85:191 och 1984/85:192 yrkande 2, godkänner de i propositionen förordade grunderna för statsbidrag till permitteringslöneersättning,

6. beträffande *finansiering*
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:189 yrkande 1 godkänner att anslaget B 3. Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag används för det ändamål som har förordats i propositionen,
7. beträffande *återstående lagförslag från regeringen*
att riksdagen
dels antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,
dels antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om beslutanderätt för bolag eller annan juridisk person med uppgift att lämna permitteringslöneersättning med den ändringen att 3 § får följande som *Utskottets förslag* betecknade lydelse:

Regeringens förslag	*Utskottets förslag*
3 §	
Beslut som avses i 1 § får av en arbetsgivare överklagas hos arbetsmarknadsstyrelsen. Styrelsens beslut i ett sådant ärende får inte överklagas, om inte annat följer av lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt.	Beslut som avses i 1 § får av en arbetsgivare överklagas hos arbetsmarknadsstyrelsen *genom besvär. I fråga om tid för anförande av besvär gäller 12 § andra stycket förvaltningslagen (1971:290).* Styrelsens beslut i ett sådant ärende får inte överklagas, om inte annat följer av lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt.

8. beträffande *anställningsskyddslagens tillämpningsområde*
att riksdagen avslår motion 1983/84:1943,
9. beträffande *provanställning*
att riksdagen avslår motion 1983/84:2029 yrkande 14 och 1983/84:2495,
10. beträffande *saklig grund för uppsägning*
att riksdagen avslår motionerna 1983/84:2029 yrkande 12 och 1983/84:2873 yrkande 3,
11. beträffande *turordningen vid uppsägning*
att riksdagen avslår motionerna 1983/84:1330, 1983/84:2029 yrkande 11 och 1983/84:2873 yrkande 2,
12. beträffande *företrädesrätten för arbetshandikappade*
att riksdagen avslår motion 1983/84:1939,
13. beträffande *vägran att återta uppsagd arbetstagare*
att riksdagen avslår motion 1983/84:459 yrkande 4,

14. beträffande *obligatorisk platsförmedling m. m.*
att riksdagen avslår motion 1983/84:459 yrkandena 2 och 3.

Stockholm den 29 november 1984

På arbetsmarknadsutskottets vägnar
FRIDA BERGLUND

Närvarande: Frida Berglund (s), Erik Johansson (s), Lars Ulander (s), Anders Högmark (m), Karin Flodström (s), Bengt Wittbom (m), Arne Fransson (c), Lahja Exner (s), Gustav Persson (s), Sonja Rembo (m), Lars-Ove Hagberg (vpk), Christer Skoog (s), Håkan Stjernlöf (m), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) och tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson (fp).

Reservationer

1. Lagfästande av det nya permitteringslöneskyddet (mom. 1)

Anders Högmark, Bengt Wittbom, Sonja Rembo och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar "I den" och på s. 9 slutar "av anställningsskyddslagen" bort ha följande lydelse:

Det är i och för sig av värde att de centrala arbetsmarknadsparterna öppnat möjlighet även för icke organiserade arbetsgivare att ansluta sig till de permitteringslöneanordningar de har träffat överenskommelse om. Denna möjlighet kan dock utnyttjas utan den ändring av 21 § anställningsskyddslagen som regeringen föreslår. Denna ändring har uteslutande till effekt att tvinga in de icke organiserade arbetsgivarna i den nya ordningen trots att konsekvenserna för dessa arbetsgivares del inte i något avseende har blivit belysta, bl. a. i avsaknad av de förutsatta branschavtalen. Från rättssäkerhetssynpunkt är detta så mycket mer betänkligt som det här gäller en lagändring som utgår från en överenskommelse mellan två parter men i praktiken uteslutande riktar sig mot en utanförstående part. På grund härav och med instämmande i de invändningar som i övrigt görs i motion 1984/85:192 avstyrks 21 § i regeringens förslag till ändring av anställningsskyddslagen liksom motsvarande förslag i motion 459.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *lagfästande av det nya permitteringslöneskyddet*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:192 yrkande 1 i motsvarande del dels såvitt avser 21 § avslår det genom proposition 1984/85:62 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd, dels avslår motion 1983/84:459 yrkande 1.

2. Turordning vid permittering (mom. 2)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar "Enligt överenskommelsen" och slutar "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar vpk:s uppfattning att förbättringen av permitteringslöneskyddet inte är skäl nog, som regeringen gör gällande, att slopa lagens regler om turordning vid permittering och företrädesrätt till det jobb man tidigare haft när man återgår i arbete efter en permittering. Lagens turordningsregler bör således kvarstå till stöd för de fackliga organisationerna och de enskilda arbetstagarna. Regeringsförslaget att slopa dessa regler avstyrks sålunda.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *turordning vid permittering*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:189 yrkande 2 i motsvarande del såvitt avser 22 och 33 §§ avslår det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd,

3. Anställning vid arbetstoppar (mom. 3)

Anders Högmark, Bengt Wittbom, Sonja Rembo och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar "I motsats" och på s. 11 slutar "behandlade delen" bort ha följande lydelse:

Anställningsskyddslagen medger att en arbetstagare anställs på grund av tillfällig arbetsanhopning under högst sex månader under en period av två år. Denna ramtid har syftet att hindra missbruk men innebär i praktiken en onödig begränsning av möjligheten att utnyttja anställningsformen. Bestämmelsen om en tvåårig ramtid bör utgå ur lagen. Förslag till lagändring läggs fram i hemställan.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *anställning vid arbetstoppar*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2029 yrkande 13 i motsvarande del antar en ny, nedan såsom *Reservanternas förslag* betecknad lydelse av 5 § lagen (1982:80) om anställningsskydd:

Nuvarande lydelse	*Reservanternas förslag*
	5 §
Avtal om tidsbegränsad anställning får träffas i följande fall:	Avtal om tidsbegränsad anställning får träffas i följande fall:
1. Avtal för viss tid, viss säsong eller visst arbete, om det föranleds av arbetets särskilda beskaffenhet.	1. Avtal för viss tid, viss säsong eller visst arbete, om det föranleds av arbetets särskilda beskaffenhet.

Nuvarande lydelse	*Reservanternas förslag*
2. Avtal för viss tid som avser vikariat, praktikarbete eller feriearbete.	2. Avtal för viss tid som avser vikariat, praktikarbete eller feriearbete.
3. Avtal för viss tid, dock *sammanlagt* högst sex månader *under två år*, om det föranleds av tillfällig arbetsanhopning.	3. Avtal för viss tid, dock högst sex månader, om det föranleds av tillfällig arbetsanhopning.

4. Avtal som gäller för tiden till dess arbetstagaren skall börja värnpliktstjänstgöring eller annan därmed jämförlig tjänstgöring, som skall pågå mer än tre månader.

5. Avtal för viss tid som avser anställning efter pensionering, om arbetstagaren har uppnått den ålder som medför skyldighet att avgå från anställningen med ålderspension eller, om någon sådan avgångsskyldighet inte finns, när arbetstagaren har fyllt 65 år.

4. Övriga förslag till omedelbar ändring av anställningsskyddslagen (mom. 4)

under förutsättning av bifall till reservationerna 1 och 3

Anders Högmark, Bengt Wittbom, Sonja Rembo och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar "Till följd" och slutar "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

Till följd av att utskottet – med anslutning till motionerna 1983/84:2029 och 1984/85:192 – å ena sidan avstyrkt regeringens förslag om ändring av 21 § anställningsskyddslagen och å andra sidan föreslagit ändring av 5 § bör ingressen i regeringens förslag till lag om ändring i anställningsskyddslagen jämkas i motsvarande mån. I övrigt godtas lagförslaget i de återstående delar det här gäller. Motion 1984/85:189 (vpk) avstyrks i här föreliggande del.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *övriga förslag till omedelbar ändring av anställningsskyddslagen*

att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:2029 yrkande 13 i motsvarande del och 1984/85:192 yrkande 1 i motsvarande del samt med avslag på motion 1984/85:189 yrkande 2 i motsvarande del antar det genom propositionen framlagda förslaget till ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd i återstående delar med den ändringen att ingressens andra *dels*-sats får följande som *Reservanternas förslag* betecknade lydelse:

Regeringens förslag	*Reservanternas förslag*
dels att 2, 12, *21*, 22 och 33 §§ samt rubriken närmast före 22 § skall ha nedan angivna lydelse.	*dels* att 2, *5*, 12, 22 och 33 §§ samt rubriken närmast före 22 § skall ha nedan angivna lydelse.

5. Övriga förslag till omedelbar ändring av anställningsskyddslagen (mom. 4)

under förutsättning av bifall till reservation 2

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar "Till följd" och slutar "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

Utskottets förslag med anslutning till motion 1984/85:189 att anställningsskyddslagens regler om turordning m. m. vid permittering skall behållas medför att ingressen i regeringens lagförslag bör ändras. I övrigt tillstyrks lagförslagets formella delar. Motionerna 1983/84:2029 (m) och 1984/85:192 (m) avstyrks i här föreliggande delar.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *övriga förslag till omedelbar ändring av anställningsskyddslagen*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:189 yrkande 2 i motsvarande del samt med avslag på motionerna 1983/84:2029 yrkande 13 i motsvarande del och 1984/85:192 yrkande 1 i motsvarande del antar det genom propositionen framlagda förslaget till ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd i återstående delar med den ändringen att ingressen får följande som *Reservantens förslag* betecknade lydelse:

Regeringens förslag	*Reservantens förslag*
Härigenom föreskrivs i frågan om lagen (1982:80) om anställningsskydd	
dels att 24 § skall upphöra att gälla, *dels* att 2, 12, 21 och *22 och 33* §§ *samt rubriken närmast före 22 §* skall ha nedan angivna lydelse.	att 2, 12 och 21 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

6. Statsbidrag (mom. 5)

Anders Högmark (m), Bengt Wittbom (m), Arne Fransson (c), Sonja Rembo (m), Håkan Stjernlöf (m), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) och tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar "Med anledning" och slutar "till permitteringslöneersättning" bort ha följande lydelse:

Regeringsförslaget att införa ett statsbidrag med i regel 300 kr. för varje hel permitteringsdag godtas. Samtidigt kan utskottet inte underlåta att understryka de betänkligheter som anförts i motionerna 1984/85:190, 191 och 192 mot arbetsmarknadsparternas metod att låta lösningen av en gammal stridsfråga dem emellan bli villkorad av att staten är med och finansierar uppkommande kostnader. Mot bakgrund av de förhållanden som rått på det område det här gäller får det skedda accepteras som en engångsföreteelse. Utskottet anser dock att det normala måste vara att parterna reglerar

förhållandena sinsemellan utan statsmakternas medverkan. Det bör klart sägas ifrån att de nu föreliggande överenskommelserna inte kan bli utgångspunkt för en fortsatt utveckling mot att parterna träffar överenskommelser som tredje part, dvs. staten, får betala.

Vid flera tillfällen har i riksdagen förts fram förslag om en ökad egenfinansiering från medlemmarnas sida av arbetslöshetsförsäkringen. Om en sådan ändrad finansieringsform genomförs är det naturligt att detta leder till att statsbidraget till permitteringslöneersättningarna reduceras i motsvarande mån.

Riksdagen bör ansluta sig till vad utskottet ovan uttalat och ge detta regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *statsbidrag*

att riksdagen

dels godkänner de i propositionen förordade grunderna för statsbidrag till permitteringslöneersättning,

dels med bifall till motionerna 1984/85:190, 1984/85:191 och 1984/85:192 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om förhandlingsuppgörelser villkorade av statlig medverkan, m. m.

7. Finansiering (mom. 6)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "Med hänsyn" och på s. 13 slutar "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar vpk:s uppfattning att hela permitteringslönekostnaden skall betalas av arbetsgivarna. Kostnaderna för statsbidraget till permitteringslöneersättningarna bör sålunda i sin helhet täckas av arbetsmarknadsavgiften.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *finansiering*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:189 yrkande 1 samt med avslag på regeringens begäran om godkännande av att anslaget B 3. Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag får användas för det ändamål som har förordats i propositionen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om finansiering av statsbidraget till permitteringslöneersättningar.

8. Anställningsskyddslagens tillämpningsområde (mom. 8)

Anders Högmark, Bengt Wittbom, Sonja Rembo och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar "Det är" och på s. 15 slutar "m. fl. (m)" bort ha följande lydelse:

Till de kategorier arbetstagare som undantas från anställningsskyddslagens tillämpning hör personal i företagsledande eller därmed jämförlig ställning. I motion 1983/84:1943 ifrågasätts om den snäva gränsdragning som gäller vid tillämpningen av detta begrepp är tillfredsställande, särskilt när det gäller mindre företag.

Anställningsskyddslagen syftar till att öka tryggheten för arbetstagare i gemen. På högre befattningshavare måste man dock kunna ställa särskilda krav. Om det hos sådana befattningshavare brister i detta avseende blir det snabbt till allvarligt men för företaget, och på de mindre företagen kan situationen utvecklas till ett hot mot sysselsättningen för övriga anställda. Den starka position anställningsskyddslagen ger den anställde kan i fall av det nu berörda slaget bli ett svårbemästrat problem, och det synes därför motiverat att ta upp till övervägande behovet av att vidga den krets av personal som med hänsyn till ledande uppgifter och därmed förenat ansvar bör undantas från lagen. Samtidigt bör prövas om det inte är möjligt att vid en vidgning av undantagskretsen låta lagen i vissa avseenden fortfarande vara tillämplig på de berörda arbetstagarna.

Vad utskottet anfört med anledning av motion 1983/84:1943 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *anställningsskyddslagens tillämpningsområde*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:1943 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

9. Provanställning (mom. 9)

Anders Högmark, Bengt Wittbom, Sonja Rembo och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s.15 som börjar "När den" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

I 1982 års anställningsskyddslag infördes möjlighet till provanställning med en prövotid upp till sex månader. När lagen trädde i kraft fanns i olika kollektivavtal bestämmelser om provanställning. Dessa avtalsbestämmelser gav som regel ett snävare utrymme för provanställning än lagen – i en del fall var avtalen utpräglat restriktiva på denna punkt. Det finns anledning anta att avtalen även i fortsättningen kommer att inskränka de möjligheter till provanställning som lagstiftaren har angett en norm för. Detta är, som

framhålls i motionerna 1983/84:2029 och 2495, till förfång för framför allt grupper med svag ställning på arbetsmarknaden. Lagens regler om provanställning bör sålunda göras generellt verkande. Regeringen bör få i uppdrag att välja en lagtekniskt lämplig form för detta och återkomma till riksdagen med förslag i ämnet.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *provanställning*
   att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:2029 och 1983/84:2495 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

10. Saklig grund för uppsägning (mom. 10)

Anders Högmark, Bengt Wittbom, Sonja Rembo och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 16 som börjar "I propositionen" och slutar "behandlade delarna" *bort ha följande lydelse:*

Utskottet delar uppfattningen i motionerna att en översyn bör göras av begreppet saklig grund för uppsägningar. En sådan översyn bör utgå från en mer nyanserad avvägning av arbetsgivar- och arbetstagarintressena än som har skett i lagstiftningens förarbeten. Översynsarbetet bör inledas omgående. Regeringen bör underrättas om detta ställningstagande.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *saklig grund för uppsägning*
    att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:2029 yrkande 12 och 1983/84:2873 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. Turordningen vid uppsägning (mom. 11)

Anders Högmark, Bengt Wittbom, Sonja Rembo och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar "Liknande ändringsyrkanden" och slutar "och 2873" *bort ha följande* lydelse:

Vid driftinskränkningar är det angeläget för både företaget och dess anställda att den arbetsstyrka som skall bli kvar får en sammansättning som gör en fortsatt effektiv verksamhet möjlig. Det kan exempelvis vara av avgörande betydelse att någon eller några befattningshavare som är nyckelpersoner stannar inom företaget. Lika viktigt kan det vara att den återstående personalen besitter en sådan kompetens eller sammansättning som ger de bästa förutsättningarna för fortsatt drift. På arbetplatser där kollektivavtal råder kan överenskommelse träffas om avvikelser från de turordningsregler

som är fastställda i lagen. De berörda arbetstagarna är emellertid i detta läge i en pressad situation, och lagen bör därför ge möjligheter till en smidig lösning med hänsyn till vad som krävs i det enskilda fallet. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om de förslag som framlagts av moderata samlingspartiet angående s. k. äldreavgångar, AU 1983/84. Det bör uppdras åt regeringen att lägga fram förslag till lagändring i enlighet med vad utskottet med anslutning till de förliggande motionerna nu har anfört.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *turordningen vid uppsägning*
att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:1330, 1983/84:2029 yrkande 11 och 1983/84:2873 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

12. Vägran att återta uppsagd arbetstagare, m. m. (mom. 13 och 14)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 20 som börjar "Den aktuella" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

En arbetsgivare kan med nuvarande ordning trotsa en domstols ogiltigförklaring av en uppsägning eller ett avskedande och hindra den anställde att återgå i arbete. Arbetsgivaren har i ett sådant fall att betala ett antal månadslöner till den anställde som s. k. särskilt skadestånd. Utskottet delar vpk:s uppfattning att arbetsgivaren inte bör ha denna möjlighet att köpa sig fri från anställningsförhållandet. Det är i stället den förfördelade arbetstagaren som skall ha rätten att välja mellan skadestånd och återgång i arbetet. För att öka trycket på arbetsgivarna i de situationer som det här är fråga om bör dessutom det särskilda skadeståndet höjas avsevärt. Regeringen bör lägga fram förslag till ändring av anställningsskyddslagen i denna del.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar "Riksdagen har" och på s. 21 slutar "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Det står i dag arbetsgivarna fritt att avgöra vem som skall anställas. Varken fackföreningar eller arbetsförmedlare har härvidlag något som helst inflytande. Detta är till nackdel särskilt för grupper med svårigheter på arbetsmarknaden som ungdomar och handikappade. Utskottet har samma mening som vpk att det bör vara arbetsförmedlingens och de fackliga organisationernas sak att avgöra vem som skall få ett visst arbete. Den obligatoriska arbetsförmedling som utskottet förordar måste därför utformas så att en arbetsgivare inte kan avvisa en sökande som förmedlingen anvisar. En sådan ordning skulle också motverka den typ av informella yrkesförbud och andra former av svartlistning som förekommer. Utskottet anser dock i likhet med vpk att den senare frågan är så allvarlig att en särskild lag om förbud mot

åsiktsregistrering, personundersökning och svartlistning av arbetare är påkallad.

Regeringen bör underrättas om vad utskottet ovan anfört med anledning av motion 1983/84:459.

dels att utskottets hemställan under 13 och 14 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *vägran att återta uppsagd arbetstagare*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:459 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. beträffande *obligatorisk platsförmedling m. m.*
att riksdagens med bifall till motion 1983/84:459 yrkandena 2 och 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Bilaga

Propositionens lagförslag

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1982: 80) om anställningsskydd

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1982:80) om anställningsskydd
dels att 24 § skall upphöra att gälla,
dels att 2, 12, 21, 22 och 33 §§ samt rubriken närmast före 22 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

2 §[1]

Finns det i annan lag eller i förordning som har meddelats med stöd av lag särskilda föreskrifter som avviker från denna lag, gäller de föreskrifterna.

Avtal är ogiltiga i den mån de upphäver eller inskränker arbetstagarnas rättigheter enligt denna lag. Genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation får dock göras avvikelser från 5, 6, 11, 15, 21, 22, *24-28*, 32, 33, 40 och 41 §§. Den närmare beräkningen av förmåner som avses i 12 § samt avvikelser från bestämmelserna i 30 §, såvitt gäller besked enligt 15 §, liksom bestämmelserna i 30 och 31 §§, såvitt gäller den lokala arbetstagarorganisationens rättigheter, får också bestämmas på det sättet.

Föreslagen lydelse

Avtal är ogiltiga i den mån de upphäver eller inskränker arbetstagarnas rättigheter enligt denna lag. Genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation får dock göras avvikelser från 5, 6, 11, 15, 21, 22, *25-28*, 32, 33, 40 och 41 §§. Den närmare beräkningen av förmåner som avses i 12 § samt avvikelser från bestämmelserna i 30 §, såvitt gäller besked enligt 15 §, liksom bestämmelserna i 30 och 31 §§, såvitt gäller den lokala arbetstagarorganisationens rättigheter, får också bestämmas på det sättet.

Avtal om avvikelser från reglerna i 21 § får träffas även utanför kollektivavtalsförhållanden, om avtalet innebär att kollektivavtal som med stöd av andra stycket har träffats för verksamhetsområdet skall tillämpas.

När efter bemyndigande av en central arbetstagarorganisation ett lokalt kollektivavtal har träffats om avvikelser från 22 § får avtalet tillämpas i fråga om uppsägning av arbetstagare som vid uppsägningstidens slut är äldre än 57 och ett halvt år bara om arbetsgivaren får den centrala arbetstagarorganisationens medgivande till varje enskild uppsägning.

En arbetsgivare som är bunden av ett kollektivavtal enligt andra stycket får tillämpa avtalet även på arbetstagare som inte är medlemmar av den avtalsslutande arbetstagarorganisationen men sysselsätts i arbete som avses med avtalet.

[1] Senaste lydelse 1984:510.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

12 §

En arbetstagare som har blivit uppsagd har rätt att under uppsägningstiden behålla sin lön och andra anställningsförmåner även om arbetstagaren inte får några arbetsuppgifter alls eller får andra arbetsuppgifter än tidigare.

Om vissa anställningsförmåner enligt lag utgår endast för arbetad tid, skall med sådan tid jämställas tid under vilken arbetstagaren uppbär förmåner enligt första stycket.

21 §

En arbetstagare som *under anställningstiden har varit permitterad mer än två veckor i följd eller sammanlagt mer än 30 dagar under samma kalenderår* har rätt till *lön och andra anställningsförmåner för ytterligare permitteringstid. Förmånerna får inte understiga vad som normalt skulle ha utgått om arbetstagaren hade fått behålla sina arbetsuppgifter.*

Har en arbetstagare varit permitterad före ett sådant byte av anställning som avses i 3 § första stycket, skall permitteringen räknas med när det avgörs om arbetstagaren har rätt till förmåner enligt första stycket. Om vissa anställningsförmåner enligt lag utgår endast för arbetad tid, skall med sådan tid jämställas tid under vilken arbetstagaren uppbär förmåner enligt första stycket.

Rätten till lön och andra anställningsförmåner gäller ej, om permitteringen är en följd av att arbetet är säsongbetonat eller av andra skäl inte är sammanhängande till sin natur.

En arbetstagare som *permitteras* har rätt till *samma lön och andra anställningsförmåner som om arbetstagaren hade fått behålla sina arbetsuppgifter. Detta gäller dock inte om permitteringen är en följd av att arbetet är säsongbetonat eller av andra skäl inte är sammanhängande till sin natur.*

Turordning vid uppsägning *och permittering*

22 §

Vid uppsägning på grund av arbetsbrist *och vid permittering* skall arbetsgivaren iaktta följande turordningsregler.

Turordning vid uppsägning

Vid uppsägning på grund av arbetsbrist skall arbetsgivaren iaktta följande turordningsregler.

Arbetstagarnas plats i turordningen bestäms med utgångspunkt i varje arbetstagares sammanlagda anställningstid hos arbetsgivaren. Arbetstaga-

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

re med längre anställningstid har företräde framför arbetstagare med kortare anställningstid. Vid lika anställningstid ger högre ålder företräde. Kan en arbetstagare endast efter omplacering beredas fortsatt arbete hos arbetsgivaren, gäller som förutsättning för företräde enligt turordningen att arbetstagaren har tillräckliga kvalifikationer för det fortsatta arbetet.

Har arbetsgivaren flera driftsenheter, fastställs turordningen för varje enhet för sig. Om arbetsgivaren är eller brukar vara bunden av kollektivavtal, fastställs en särskild turordning för varje avtalsområde. Finns det i ett sådant fall flera driftsenheter på samma ort, skall inom en arbetstagarorganisations avtalsområde fastställas en gemensam turordning för samtliga enheter på orten, om organisationen begär det senast vid förhandlingar enligt 29 §.

Vid en permittering som är av enstaka och kortvarig natur och som inte har kunnat förutses får arbetsgivaren, utan hinder av reglerna i andra och tredje styckena, permittera de arbetstagare som närmast berörs av driftsavbrottet.

33 §

En arbetsgivare, som vill att en arbetstagare skall lämna sin anställning när arbetstagaren uppnår den ålder som medför skyldighet att avgå med ålderspension eller, om någon sådan avgångsskyldighet inte finns, vid fyllda 65 år, skall skriftligen ge arbetstagaren besked om detta minst en månad i förväg.

Om en arbetsgivare vill att en arbetstagare skall lämna sin anställning i samband med att arbetstagaren får rätt till hel förtidspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, skall arbetsgivaren skriftligen ge arbetstagaren besked om detta så snart arbetsgivaren har fått kännedom om pensionsbeslutet.

En arbetstagare som är anställd tills vidare och har uppnått den ålder som anges i första stycket har inte rätt till längre uppsägningstid än en månad och har inte heller företrädesrätt enligt 22-25 §§.

En arbetstagare som är anställd tills vidare och har uppnått den ålder som anges i första stycket har inte rätt till längre uppsägningstid än en månad och har inte heller företrädesrätt enligt 22, *23 och* 25 §§.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985. Avtal om permittering, som har ingåtts före lagens ikraftträdande, är utan verkan i den man avtalet innefattar avvikelse från den nya lagen.

2 Förslag till

Lag om beslutanderätt för bolag eller annan juridisk person med uppgift att lämna permitteringslöneersättning

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Enligt de närmare föreskrifter som beslutas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får bolag eller annan juridisk person med uppgift att lämna ersättning till arbetsgivare som har betalat permitteringslön besluta i frågor om statsbidrag till sådan lön.

2 § Lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt skall tillämpas på bidrag som avses i denna lag.

3 § Beslut som avses i 1 § får av en arbetsgivare överklagas hos arbetsmarknadsstyrelsen. Styrelsens beslut i ett sådant ärende får inte överklagas, om inte annat följer av lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 7 § lagen (1981:691) om socialavgifter skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 kap. 7 §	
Arbetsmarknadsavgifter förs till staten för finansiering av arbetslöshetsersättning enligt lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring och lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd *samt* utbildningsbidrag vid arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering.	Arbetsmarknadsavgifter förs till staten för finansiering av *1.* arbetslöshetsersättning enligt lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring och lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd, *2.* utbildningsbidrag vid arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering, *3. bidrag till permitteringslöneersättning.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

minab/gotab Stockholm 1984 79393